

Effektvurderingsrapport

2022

Mælkeafgiftsfonden

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Formål med effektvurderingerne.....	3
1.2 Metode	4
2. Projekttilskud og gearing i 2022	6
3. Projekternes resultater.....	6
3.1 Resultatopnåelse	6
3.2 Projekternes konkrete resultater og leverancer	8
4. Implementering af resultater	8
5. Kvalificeret arbejdskraft	11
Bilag: Metode.....	12
Tidspunkt for gennemførelse af effektvurderingerne	12
Den teoretiske ramme.....	12
Gennemførelse af effektvurderingerne	14

Mælkeafgiftsfonden

1. Indledning

Formålet med denne rapport er at give Mælkeafgiftsfondens bestyrelse overblik over og indblik i, hvilke resultater og effekter, der er kommet ud af de støttede projekter i 2022. Herved får bestyrelsen viden om, i hvilket omfang projekterne er med til at løfte indsatsområderne og de prioriterede elementer i fondens strategi.

Alle tilskudsmodtagere har således ved hjælp af et spørgeskema skullet angive, hvilke konkrete resultater projektet har afstedkommet, hvilke forventede effekter projektet vil bidrage til, samt endelig i hvilket omfang projektet forventes implementeret i sektoren.

Der gøres opmærksom på, at projektledernes vurderinger er gengivet ukritisk, idet det forudsættes, at deres kendskab til området giver dem den bedste forudsætning for at foretage en faglig vurdering af projektet.

I 2021 udløb strategiperioden 2018 – 2021, og der blev afrapporteret på fondsniveau på mødet den 9. maj 2022. Men der er nu fastlagt en ny strategiperiode fra 2022 – 2025. Da 2022 er det første år, er der således ikke foretaget effektivurderinger på fondsniveau ud fra de nye effektmål.

1.1 Formål med effektivurderingerne

Formålet med at gennemføre effektivurderinger er tosidet.

For det første gennemføres effektivurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af midlerne. Herved opnås indsigt i, hvordan projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektivurderingerne for at opnå læring og større kendskab til de konkrete resultater og effekter, projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der ikke mindst fokus på, hvordan resultaterne viderefremmes og implementeres af slutbrugerne. Sidstnævnte kommer ikke kun den enkelte slutbruger til gavn men også samfundet og samfundsøkonomien.

Effektivurderingerne gennemføres med udgangspunkt i Miljø- og Fødevarerministeriets bekendtgørelse for landbrugets fonde, hvoraf det fremgår:

”...det påhviler fondene at vurdere effekten af udvalgte aktiviteter eller strategiske fokusområder”.

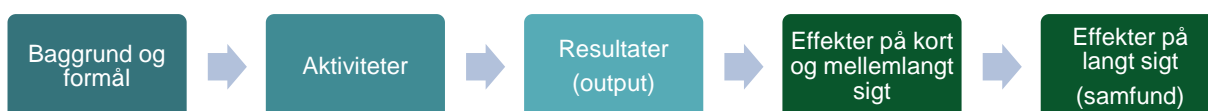
Mælkeafgiftsfonden

1.2 Metode

Mælkeafgiftsfonden bevilger hvert år tilskud til 70-80 projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. I 2022 er der bevilget penge til 69 projekter.

For at gøre sammenligning på tværs af de effektvurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektvurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra initiering til afslutning. En nærmere beskrivelse af metoden findes bagerst i denne rapport. Forandringsteorien kan illustreres således:

Med udgangspunkt heri er der for det enkelte projekt gennemført målopfyldelsesevaluering. Herved kan det vurderes, om de gennemførte aktiviteter medfører de ønskede effekter.

Fondens bestyrelse har besluttet, at alle projekter, der får støtte af Mælkeafgiftsfonden, skal effektvurderes. Tilskudsmodtagerne i 2022 er:

- Aarhus Universitet
- SEGES Innovation
- Mejeriforeningen
- Københavns Universitet
- Økologisk Landsforening
- Danmarks Tekniske Universitet
- Landbrug & Fødevarer
- Bispebjerg Hospital
- Mejeribrugets ForskningsFond
- Innovationscenter for Økologisk Landbrug
- Food Organisation Denmark

For 2022 betyder det, at 69 projekter har besvaret et effektvurderingsskema. Skemaet sætter fokus på, hvilke resultater projekterne har afstedkommet, og hvilke effekter for landmanden/sektoren og samfundet de potentielt kan få. For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter er der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Skemaerne er fordelt efter projekternes hovedformål. Der anvendes således et separat skema til vurdering af henholdsvis:

- Forskning og rådgivning
- Afsætningsfremme

Mælkeafgiftsfonden har desuden besluttet, at 3-4 projekter hvert år skal udvælges til særlig effektvurdering foretaget af fondens bestyrelse.

Mælkeafgiftsfonden

Følgende projekter er udvalgt i 2022:

- SEGES Innovation: Reduktion og opsamling af ammoniak og lugt fra kvægstalde
- Landbrug & Fødevarer: Øget afsætning af mejeriprodukter til salgskanalerne
- Aarhus Universitet: Øget optag af mælkecalcium ved strategisk fødevoeredesign – Akronym: MÆ-STRÅ

Udover at ovennævnte projekter har udfyldt et effektiviseringskema på lige fod med øvrige tilskudsmodtagere, så har projektlederne skullet gøre nærmere rede for projekternes resultater på fondens bestyrelsesmøde den 10. maj 2023.

2. Projekttilskud og gearing i 2022

De 69 gennemførte projekter i Mælkeafgiftsfonden (MAF) har i 2022 anvendt 73.786 mio. kr. Disse midler har genereret aktiviteter for samlet set 104.612 mio.kr, idet projekterne i flere tilfælde har fået tilført midler fra andre finansieringskilder og/eller selv har bidraget med midler.

Den gennemsnitlige gearingsfaktor udgør således 1,46 svarende til, at der for hver 100 kr. bliver generet aktiviteter for 146 kr. Som det fremgår af tabel 1, var den største gearing på mejeriforskningsprojekterne, hvor faktoren var 1,70. På øvrige projekter lå gearingsfaktoren mellem 1,24-1,60.

Tabel 1. Størrelse af projekter og gearing

	MAF 2022 1.000 kr.	Totalt 2022 1.000 kr.	Gearing
Kvægforskning og -rådgivning (n=32)	35.331	43.753	1,24
Sygdomsforebyggelse og bekæmpelse (n=1)	6.295	8.198	1,30
Mejeriforskning (n=18)	15.176	25.544	1,70
Afsætningsfremme (n=15)	16.907	27.117	1,60
I alt	73.786	104.612	1,46

3. Projekternes resultater

Mælkeafgiftsfondens formål er at styrke mejeribrugets og kvægbrugets udviklingsmuligheder samt mejeriindustriens konkurrenceevne.

I henhold til fondens strategi for 2022-2025 har fonden følgende strategiske målsætninger:

- Klima- og miljøvenlig produktion
- Bæredygtighed og dyrevelfærd i produktionen
- Forskning og innovation samt kommunikation, der skaber værdi til sektoren
- Udvikling af ressourceeffektive produktionssystemer og samfundsmæssig værdiskabelse
- Fødevarerikkerhed og sundhedsstatus i sektoren
- Produktion og afsætning, der opfylder forbrugernes krav til naturlige produkter af høj kvalitet
- Sundheds- og ernæringsmæssige aspekter i mælk og mejeriprodukter

Med henblik på at vurdere resultatet af projekterne, er projektlederne blevet bedt om at angive hvilke primære resultater og leverancer - altså konkrete, dokumenterbare produkter - der er kommet ud af projekterne.

3.1 Resultatopnåelse

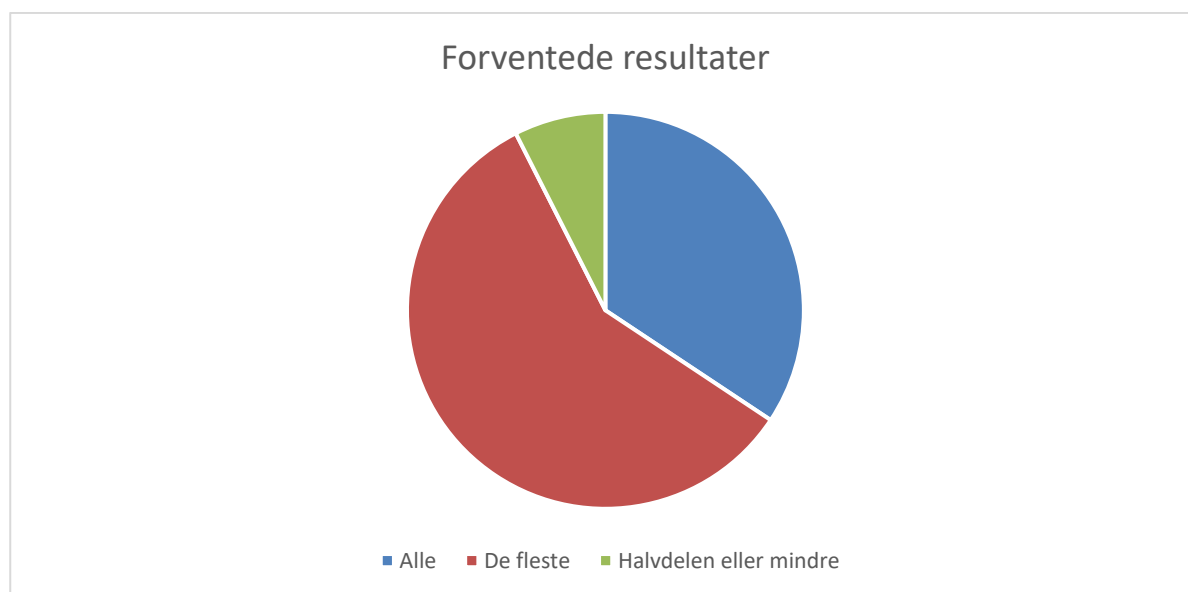
For størstedelen af projekterne vurderes det, at de har nået alle eller de fleste af de resultater og leverancer, som de forventede, da projektet blev igangsat. I 33,3 pct. af projekterne vurderes det, at alle de forventede resultater og leverancer er blevet opnået og indfriet, mens 61,9 pct. vurderer, at de fleste forventede resultater og leverancer er blevet indfriet, jf. figur 1 nedenfor. Dvs. næsten 95 pct. af projekterne lever dermed grundlæggende op til de mål, der er sat, og som fonden har bevilget midler til.

Mælkeafgiftsfonden

5 projekter vurderer, at de har nået op til halvdelen af de forventede resultater og leverancer.

Alt i alt er der en fornuftig succesrate på de gennemførte projekter. Mange forskningsprojekter er flerårige, hvorfor det inden for et enkelt år, som denne rapport rummer, kan være vanskeligt præcist at angive delresultater, når et projekt fx lige er startet eller befinder sig midtvejs i projektforløbet. I den ideelle verden kan projekterne først effektivt vurderes, når hele den flerårige projektperiode er overstået og alle resultater er opgjort og vurderet.

Figur 1: Resultatopnåelse

3.2 Projekternes konkrete resultater og leverancer

For projekter rettet mod *kvægbrugsforskning og -rådgivning*, hvor der er 31 projekter i alt, angiver 24 projekter, at der dokumenteret ny viden eller ny optimeret teknologi som følge af projekterne. 11 projekter angiver, at der er udviklet nyt rådgivningsværktøj eller gennemført demonstrationer og produkttest. 10 projekter angiver, at der er udviklet en bedre sygdomsforebyggelse og/eller -bekæmpelse.

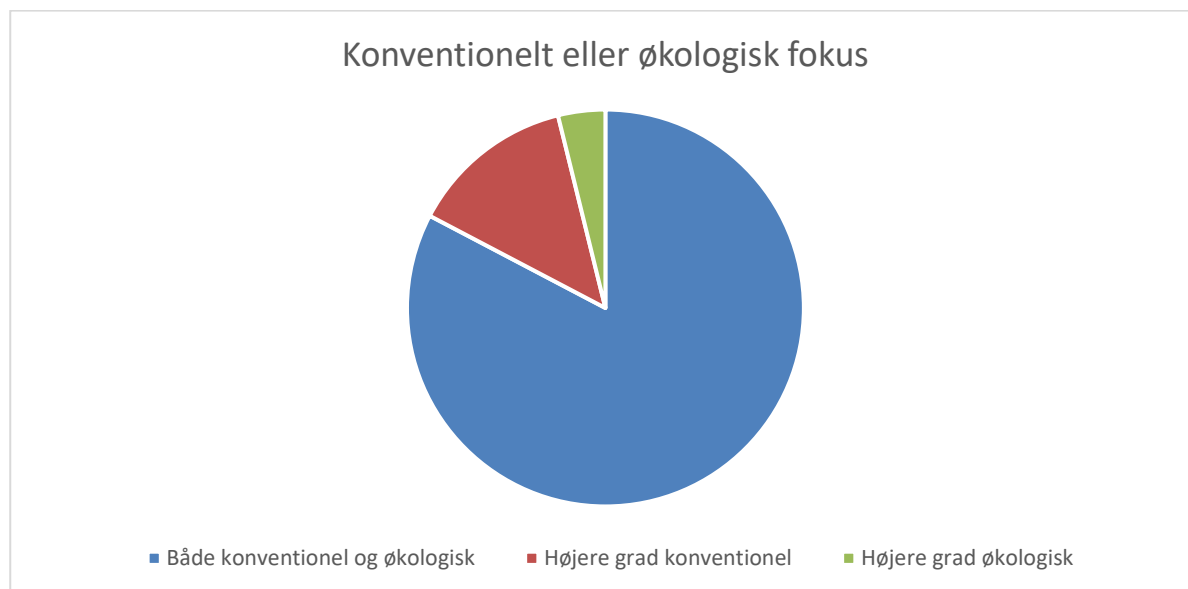
For forskningsprojekter, der er rettet mod *mejeriindustrien*, er der gennemført 21 projekter. Her angiver 16 projekter, at der dokumenteret ny viden eller ny optimeret teknologi.

For 15 projekter med fokus på *afsætningsfremme* giver 10 projekter udtryk for, at der er etableret øget forbrugerkontakt. 8 projekter har haft fokus på udvikling af afsætningskanaler. 10 projekter har gennemført en informationskampagne for mejeriprodukter eller har gennemført oplysningskampagner og salg fremstød, jf. EU's promotionforordning.

Anm: Projektlederne har kunnet angive op til tre opnåede leverancer eller resultater.

Projekterne kommer i høj grad både økologiske og konventionelle producenter til gode. Inden for projekter rettet mod kvægbrugsforskning og -rådgivning samt mejeriforskningsprojekter er der i alt 51 projekter og heraf kommer 43 projekter både konventionelle og økologiske producenter til gode. 7 projekter vurderes til i højere grad at være til gavn for konventionelle producenter, medens 2 projekter anses for at være til større gavn for økologiske producenter.

Figur 2: Konventionelt eller økologisk fokus

4. Implementering af resultater

Det fremgår af fondens strategi, at fonden lægger vægt på projekter, der har en tydelig plan for implementering, så projekterne kommer i anvendelse. Det er derfor væsentligt at undersøge, inden for hvilken tidshorisont projekterne forventer, at resultaterne vil blive implementeret.

Mælkeafgiftsfonden

Inden for *kvægbrugsforskning og -rådgivning* forventer 6 af 32 projekter, at over halvdelen (+50 %) af producenterne i målgruppen vil implementere projektets resultater i produktionen inden for 1 år efter projekternes afslutning. Det giver en implementeringsgrad på 18,8 %. Over en 5-årig periode forventes resultaterne af disse projekter at nå ud til over halvdelen af målgruppen i 21 projekter. Det giver en implementeringsgrad på 65,6 %. Det indikerer, at en stor andel af projektresultaterne relativt hurtigt bliver implementeret og gør gavn for producenterne. I den forbindelse skal bemærkes, at især forskningsprojekter typisk har en længere tids-horisont for implementering af resultater end de mere anvendelsesorienterede rådgivningsprojekter.

Inden for *mejeriforskning* er der typisk en længere implementeringshorisont, idet der ofte er tale om grundforskning på universiteterne, hvor resultaterne efterfølgende skal stilles til rådighed for sektoren og mejeriindustrien, der så skal implementere den nye viden i ny teknologi og nye produkter. Derfor er kun få projekter, hvor målgruppen (mejerierne) allerede 1 år efter projektafslutning får nytte af projektets resultater. Derimod er der forventet stor nytteværdi for mejerierne, når der er en 5-årig tidshorisont efter projektafslutning. Inden for 5 år er implementeringsgraden på 61 %.

Anm: Implementeringsgrad måles i forhold til, at over 50 % af målgruppen får gavn af projektets resultater inden for en given årrække.

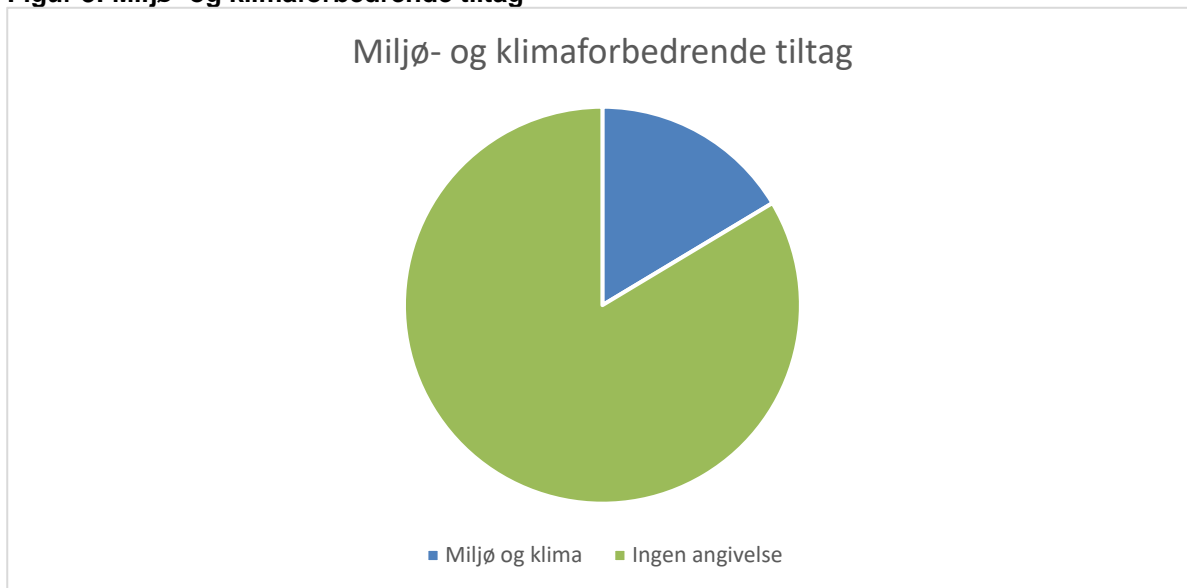
For 15 projekter med fokus på *afsætningsfremme* giver 10 projekter udtryk for, at der er etableret øget forbrugerkontakt. 8 projekter har haft fokus på udvikling af afsætningskanaler. 6 projekter har gennemført en informationskampagne for mejeriprodukter eller har gennemført oplysningskampagner og salgsmæssig støtte, jf. EU's promotionforordning.

I effektvurderingsskemaet er projektledere blevet bedt om at angive, hvorvidt der har haft fokus på implementering. Alle projekter har angivet, at dette er sket direkte i projektet, fx ved demo- eller rådgivningsaktiviteter, i et opfølgende projekt eller gennem samarbejde med kvægbranchen, videncentre eller mejerier.

Mælkeafgiftsfonden har i strategiperioden 2022 – 2025 bl.a. klima- og miljøvenlig produktion, samt bæredygtighed og dyrevelfærd i produktionen som strategiske målsætninger. I 2022 har der været afholdt en afsat en klimapulje til en særlig ansøgningsrunde forbeholdt klimaforbedrende projekter. Inden for projekter rettet mod kvægbrugsforskning og -rådgivning samt mejeriforskningsprojekter er der i alt 51 projekter og af disse har 10 angivet miljø- og klimaforbedrende tiltag. Det svarer til 19,6 %.

Mælkeafgiftsfonden

Figur 3: Miljø- og klimaforbedrende tiltag

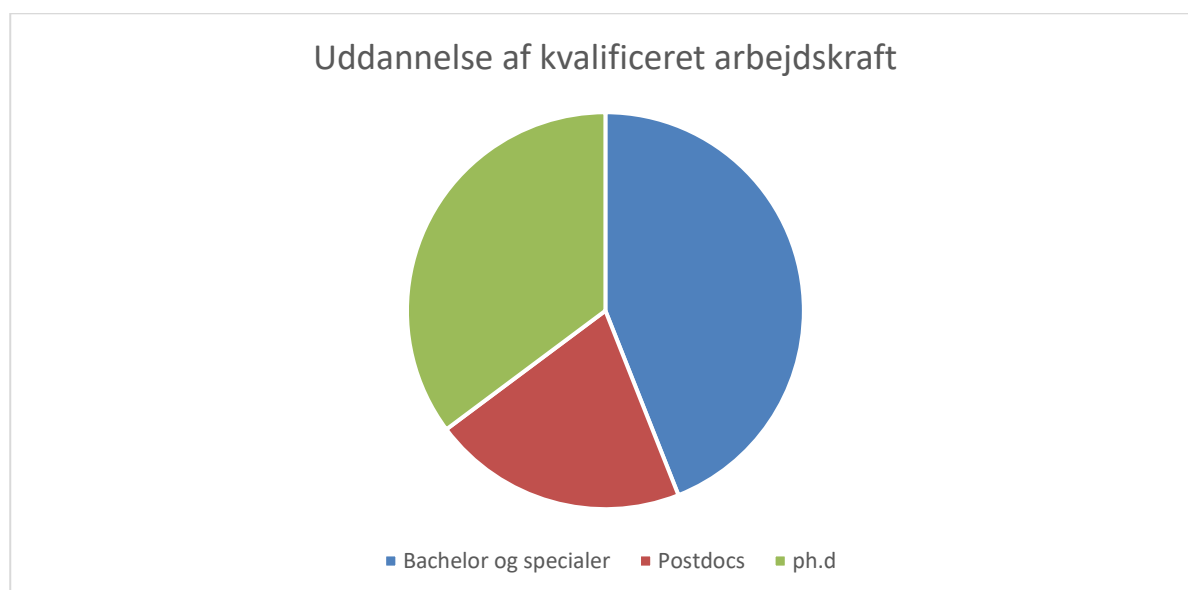

5. Kvalificeret arbejdskraft

Mælkeafgiftsfonden har fokus på, at den nødvendige og kvalificerede arbejdskraft er til rådighed, når der skal gives midler til forskningsprojekter. Derfor har vi indsamlet information om antal bacheloropgaver, specialer, antal der har gennemført en ph.d. og antal uddannede postdocs i projekterne.

I 51 forskningsprojekter rettet mod kvægbruget eller mejeriindustrien er der gennemført 55 bacheloropgaver og specialer, uddannet 36 postdocs og uddannet 44 har gennemført en ph.d.

Figur 4: Kvalificeret arbejdskraft

Bilag: Metode

Tidspunkt for gennemførelse af effektvurderingerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er 1-årige, og af denne grund gennemføres effektvurderingerne i forbindelse med bevillingsårets afslutning.

Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver til sammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtloven. Projekterne er meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

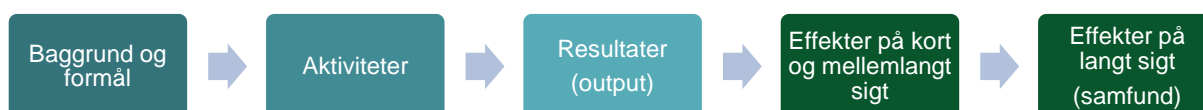
For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

Tilskudsmodtagerne bliver i forbindelse med ansøgningen bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke produktionsmål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre for sektoren og samfundet.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori. Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien¹.

Figur 1: Forandringsteori

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen – dvs. hvilke succesparametre der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt. Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

¹ Rigsrevisionen, *Beretning til Statsrevisorerne om revisionen af EU-midler i Danmark i 2012*, november 2013.

Mælkeafgiftsfonden

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft el.lign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed.

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i.

Effekt mål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund.

Effekt målene kan opgøres på kort, mellemlangt og langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstille parametre for den langsigtede effekt – og det kan være endnu sværere at måle effekten på lang sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være vanskeligt at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde vil det være nødvendigt at anvende parametre på et lavere niveau for at sandsynliggøre, at projektet bidrager til det langsigtede mål.

For at kunne dokumentere, at et projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt, at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektvurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, vil der dog være mange projekter, som endnu ikke har realiseret effekter på langt sigt. Som det fremgår af effektvurderingerne i rapporten, er de målbare parametre derfor i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære, og dermed i mindre omfang relateret til de mere langsigtede effekter for samfundet.

Evalueringsmetode

Effektvurderingerne er gennemført med en tilgang inspireret af både 'målopfyldelsesevaluering' og 'effekt-evaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsigtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevidst om. Målopfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt, ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er realiseret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Mælkeafgiftsfonden

Gennemførelse af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne, har alle projekter besvaret et spørgeskema indeholdende spørgsmål om, i hvilken grad projektet har opnået de resultater, der forventedes ved projektets start, og hvilke effekter for landmanden/sectoren og samfundet det forventes, at projektet vil afstedkomme. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter, bliver der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Årsagen er, at afsætningsfremmeprojekterne ofte har en længere tidshorisont end de øvrige projekter, og at resultaterne derfor i mindre grad end for de øvrige projekter er håndgribelige inden for projektperioden på et år.

Der er således anvendt følgende to typer af skemaer:

- Afsætningsfremme samt
- generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

Projekter der er medfinansieret under EU-programmer placeres i en af de to grupper efter en konkret vurdering af indholdet.

Som supplement til effektvurderingsskemaet gøres også brug af projektets tilskudsregnskab. Regnskabet er nyttigt i forbindelse med effektvurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearret med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere, der har været involveret i projektet.